

Familie moet nog sparen voor drie dagen durende hindoe-crematie

Eerst begraven en dan cremieren in Indonesië

Foto's: Thessa Lageman

Tijdelijke graven met felgekleurde paraplu's.

Op vakantie in Indonesië ziet Vakblad Uitvaart-redacteur Thessa Lageman begraafplaatsen met kleurrijke paraplu's boven de grafstenen. Maar... de bewoners van deze eilanden zijn hindoe – en die cremieren hun doden toch?

Vanaf Bali is het een kort boottochtje naar de tropische eilandjes Nusa Lembongan, Nusa Ceningan en het minder toeristische en wat grotere Nusa Penida. Ik maak verschillende excursies over de eilanden, bezoek hindoeïstische tempels en spectaculaire kliffen en snorkel bij mooie stranden.

Onderweg zie ik keer op keer graven langs de weg. Simpele betonnen stenen met erboven felgekleurde paraplu's. Op de graven ligt van alles: flesjes water, ijsthee, mandarijntjes, koekjes en repen chocola. Ook zie ik wierook, zakjes sham-poo, spiegel-tjes en zelfs kammen.

In Indonesië is ongeveer 1,7 procent van de bevolking hindoe: zo'n vier miljoen mensen. Hindoegemeenschappen bevinden zich op en rond Bali, Sulawesi, Kalimantan, Sumatra en Java. Ik ben benieuwd waarom ze hun doden hier begraven, anders dan de hindoes in India en de uit Suriname afkomstige hindoeïsten in Nederland doen.

Tijdelijk

Het zijn maar tijdelijke graven, krijg ik al snel van bewoners te horen. "Natuurlijk moet een overledene gecremeerd worden", benadrukt de eigenaar van mijn hotel op Nusa Lembongan. Een rituele crematie reinigt de ziel en is ook volgens de hindoes hier in Indonesië een voorwaarde om terug te komen op aarde of om terug te keren naar God. Maar voordat het zover is, begraven de nabestaanden het lichaam, meestal direct na het overlijden. Alleen priesters worden niet begraven, maar blijven in hun huis totdat de crematie plaatsvindt.

Ik begrijp dat het soms maanden of zelfs jaren duurt voordat een familie genoeg

geld bij elkaar heeft gespaard voor een crematie. De hindoeïstische uitvaartceremonie is niet goedkoop in Indonesië, waar de lonen veel lager liggen dan in Nederland. De kosten lopen al snel op tot bedragen als 800 à 1.500 euro. Hoe welvarender de familie, hoe groter en duurder de uitvaart. Stukken voordeliger is een groepscrematie samen met anderen.

Als er genoeg geld bij elkaar is, moet er ook nog een goede dag voor de crematie gevonden worden volgens de Balinese kalender, de familie moet met de datum instemmen en een priester moet toestemming geven voor de uitvaart. Ondertussen vinden allerlei voorbereidingen plaats voor de grote dag.

Drie dagen

In de week voor de crematie brengen dorpelingen giften aan de familie van de overledene. De familieleden zorgen er in ruil voor dat iedereen te eten krijgt en ze huren een band in om de gasten te vermaken. De crematie zelf, 'ngaben', dat letterlijk 'as worden' betekent, duurt drie dagen. De oorsprong van de ceremonie is hindoe, maar door de vele niet-hindoeïstische elementen zijn de uitvaarten hier heel anders dan die in India.

De overledene wordt voor de ceremonie uit het tijdelijke graf gehaald en naar het huis gebracht waar hij of zij woonde. Vervolgens reinigt een priester het lichaam met heilig water. Als het lichaam bij het opgraven al grotendeels ontbonden is, wordt een pop gemaakt die symbool staat voor de overledene.

Crematietoren

De familieleden nemen afscheid en bidden voor de overledene, die nu mooi aangekleed in een kist ligt. Vervolgens gaat de kist op de bade, de crematietoren, die gemaakt is van bamboe, papier, zijde en bloemen. Een groep mannen draagt de toren, die soms wel twaalf meter hoog is. Hoe hoger de kaste en het welvaartsniveau van de overledene, hoe meer

Huilen zou de reis naar het hiernamaals belemmeren

verdiepingen de toren heeft. De toren staat symbool voor de berg Merupakan, het hindoe universum.

Achter de toren lopen de familieleden en dorpelingen in kleurrijke traditionele kleren naar de locatie van de crematie. De dragers krijgen heilig water over zich gesprenkeld. Muzikanten spelen op 'ankloeng', Indonesische instrumenten van bamboe. Vrouwen dragen offerbakjes op hun hoofd. In de bakjes, 'canang sari' genoemd, die je hier ook overal op straat voor de huizen en winkels ziet staan, zitten offers voor de goden: bloemen, rijst en vruchten, soms koekjes, bankbiljetten en zelfs sigaretten.

Onderweg draaien de dragers de toren met de kist een aantal keer en een deel

Bij veel graven staan offerbakjes voor de goden.

van de route lopen ze zigzaggend. Ook rennen mensen rond de toren en schudden eraan. Het zou ervoor zorgen dat slechte geesten in de war raken en dat de overledene gedesoriënteerd raakt, zodat hij of zij de weg naar huis niet meer terug kan vinden. Op Bali krijgen toeristen soms ook een uitnodiging om hierbij aanwezig te zijn.

Geen tranen

Op de plek van de crematie aangekomen plaatsen de dragers het lichaam in

een sarcofaag van hout en papier, die meestal in de vorm van een os of stier gemaakt is of een ander heilig dier uit het Indonesische hindoeïsme. De aanwezigen zingen liederen en leggen offers neer. Dan worden de toren en de kist met het lichaam erin op de brandstapel gelegd en aangestoken.

De nabestaanden proberen niet te huilen omdat dit de overledene alleen maar zou kunnen belemmeren tijdens de reis naar het hiernamaals. De Indonesische hindoes beschouwen een crematie bovendien als een feestelijke gebeurtenis: de ziel wordt namelijk bevrijd en kan reïncarneren in een beter persoon of zelfs 'moksha' bereiken, de bevrijding van de reïncarnatiecyclus. Volgens de Indonesische traditie komt de overledene weer terug op aarde in de vorm van de eerstvolgende geboren baby in de familie.

Als het vuur uiteindelijk gedoofd is, verzamelen de nabestaanden de as en strooien die meestal twaalf dagen later uit boven zee of de dichtstbijzijnde rivier. De overledene is nu gereinigd door zowel vuur als water en de nabestaanden hebben hun taak volbracht.

Ontbinding in de open lucht

De hindoes in Indonesië begraven én cremieren hun doden dus. Er is echter ook een dorp op Bali waar de hindoeïstische bewoners de overledenen niet begraven en niet cremieren. In Trunyan, aan de overs van het Baturmeer, leggen ze de lichamen in de openlucht om te ontbinden. De bewoners steken er liever geen vuren aan, om de god van de nabijgelegen vulkaan niet kwaad te maken.

Ze plaatsen de lichamen in een van de elf aanwezige manden van bamboe – elf is een belangrijk getal in het hindoeïsme – zodat vogels en andere grote dieren er niet bij kunnen. Als het lichaam na ongeveer een jaar genoeg ontbonden is, halen de bewoners de botten uit de mand om plaats te maken voor het volgende lichaam. Ze verspreiden de botten vervol-

De overlijdensdatum, meer dan drie maanden geleden.

gens over het terrein en plaatsen de schedel op een richel vlakbij de grote Menyan Taru boom. Dankzij deze geurende boom zou het erg meevallen met de stank van ontbinding.

Offers

Op een dag maak ik een lange wandeling van de ene kant van Nusa Lembongan naar Nusa Ceningan – de eilandjes zijn via een brug met elkaar verbonden. Onderweg kom ik weer langs een begraafplaats. Half verscholen in de jungle langs de weg zie ik felgekleurde, opengeklapte paraplu's, die beschermen tegen regen en zon.

Naast de graven staat een stelling gemaakt van hout. Er hangen gele en witte doeken aan, en vierkante, van palm- en bananenbladeren gevlochten versiersels en offerbakjes met bloemen. De wierook die de offers naar de goden moet transporteren, is inmiddels opgebrand.

Op de grafstenen zie ik dat de naam van de overledene geschreven staat, in Latijn of Balinees schrift. Op sommige graven staat ook een overlijdensdatum, drie of vier maanden geleden. Zou de crematie al gepland zijn of heeft de familie nog niet genoeg geld bij elkaar gespaard? ◀